

PO NASILJU ZOPER SLOVENŠČINO NA PROSEKU

DOGODEK, KI PRETRESA Z OGORČENJEM VSE SLOVENCE

**Kdo je odgovoren za nesramno obnašanje brigadirja?
Vladna stranka naj neha nasprotovati lastni vladi**

V nedeljo popoldne se je na Proseku primerilo nekaj, kar je tako v dušo užalilo tukajšnje Slovence, kot malokateri pripetljaj v povojnem času. V vasi so domačini priredili šaljivo nogometno tekmo med »mladimi« in »starimi«, »oženjenimi« in »neoženjenimi«, ki vsako leto privabi na Prosek številne gledalce tudi iz okoliških krajev in iz samega Trsta. To je prava ljudska veselica, na katero se mlado in staro tedne vneto pripravljajo.

Tako je bilo tudi letos in na Proseku se je na tekmi zbralo okoli tisoč ljudi. Da napovedovalci pri tem tolmačijo s hudomušnimi opazkami igro Slovincem v slovenščini, je bilo vselej samo po sebi umljivo in nad tem se ni doslej nihče spotikal. In kako naj bi človek, ki je pri čisti pameti, mogel tudi imeti kaj zoper to, da se domačini v domačem kraju med seboj zabavajo v svojem jeziku!

Toda kaj se je letos zgodilo? Brigadir orožnikov na Proseku je med igro pristopil k zvočniku ter napovedovalcu **kratkoterminalno prepovedal govoriti slovensko**. Nogometna tekma, je dejal, je javna manifestacija in na njej se sme uporabljati izključno **uradni jezik, se pravi italijanščina**, kar je seve izmišljotina gospoda brigadirja in nikak zakonski predpis.

VSESPLOŠNI ODPOR LJUDSTVA

Gledalci so se spočetka čudili, kako to, da je zvočnik iznenada utihnil. Menili so, da se je pokvaril. Ko so pa zvedeli za predrzni brigadirjev ukaz in, da so napovedovalci raje umolknil, kot da bi se protipostavnemu povelju uklonili, je v množici zavrelo.

Da bi dali duška svojemu več ko upravičenemu ogorčenju, so igralci po prvem polčasu tekmo pretrgali, slovenska godba je odpovedala sodelovanje in ravno tako je bila preklicana ljudska zabava, ki bi morala biti po tekmi v Zadružni gostilni. Pač pa ljudje do pozno v noč niso delali drugega, kot se naglas zgražali nad sramotnim nasiljem.

Medtem se je vest o dogodku začela bliskovito širiti po vsem Krasu in Goriškem ter je danes že prodrla čez mejo, prešinjajoč vse Slovence z globoko nevoljo. Ali smo prišli že tako daleč, se ljudje sprašujejo, da je raba našega jezika **prepovedana celo v vaseh, kjer prebivamo že 1500 let?** Ali je italijanska demokracija že tako gnila, da sme vsak karabinjerček iz kakega pastirskega kraja na jugu odločati, kdaj, kje in kako lahko govorimo Slovenci slovenski?

PROTEST NA NOTRANJEGA MINISTRA IN PALAMARO

Prvi, ki je dal izraza vsesplošni ljudski nevolji, je bil občinski svet v Zgoniku, ker se je nezaslišani dogodek pripetil v Briški-kih, se pravi na ozemlju zgoniške občine. Že naslednji dan je bila sklicana izredna seja, na kateri je bila **enoglasno sprejeta** protestna resolucija na notranjega ministra in na dr. Palamaro, kateri je za vladno politiko na Tržaškem neposredno odgovoren.

Svetovalci v njej pravijo, da jih je dogodek »presunil in ogorčil«, ker jih spominja na čase fašistične strahovlade, ko je bila raba slovenščine »z zakonom prepovedana«. Kako je mogoče, vprašuje resolucija, da si karabinjerski podčastnik kljub ustavnemu predpisu o zaščiti manjšin in kljub londonskemu sporazumu dovoljuje prepovedati »našim ljudem, da bi govorili v svojem materinem jeziku?«

Protestu Zgonika se je koj zatem priključil občinski odbor v Dolini, kateremu bodo prav gotovo sledile vse slovenske občine v naših krajih. To morajo storiti že zavoljo tega, da ne dožive lepega dne iste ponižanja kot Prosek. Proti predrzemu nasilstvu sta dvignila v tržaškem mestnem svetu svoj glas tudi dr. Dekleva in Marina Bernetičeva. Značilno je, da so se odporu Slovencev pridružili s posebnima izjavama tukajšnja Komunistična stranka in prvič tudi vodstvo tržaških Nennijevih

socialistov, medtem ko vse ostale italijanske stranke molče kot grob.

PRED RIMSKI PARLAMENT!

Da od vseh strani dežujejo protesti slovenskih političnih, prosvetnih in športnih organizacij, je razumljivo. Pomembnejše pa je, da se je občinski svet v Zgoniku obrnil na državnega poslanca Vidalija s prošnjo, naj spravi zadevo pred parlament. In res se je vodstvo Vidalijeve stranke takoj sestalo ter mu naročilo, naj bo v poslanski zbornici tolmač ogorčenja, ki pretresa naše prebivalstvo zastran dogodka na Proseku.

Spet slovenski katoličani doživljajo, da pravice narodne manjšine branijo komunisti, demokristjani pa, ki bi bili po svojih načelih prvi dolžni to storiti, stoje brezbrizno ob strani. Nič ni torej koristilo, da so se med nami našli izobraženci naše krvi, ki so v svoji politični nezrelosti ali iz »drugih« razlogov pozivali Slovence, naj **brez vsakih pogojev** glasujejo za italijanske demokristjanske poslanske kandidate! Kaj ima slovenski narod od tega, da so številni naši ljudje volili na primer poslanca Bologno? Prav nič!

Naše ljudstvo so spravili na glas politično in narodno nezavedne »mase«, katero nekateri »voditelji« ženejo tja, kamor jih je volja, in to je vse. Da so si pri tem gospodje vtisnili na čelo znamenje, katerega ne bodo več mogli zbrisati, za manjšino ni važno.

Globlje ozadje proseške prepovedi

In kako so mogli tudi pričakovati pomoči od demokristjanskih kandidatov, katere so sami javno označevali za protislovenske nacionaliste, ki se ne morejo rešiti fašistične miselnosti? Da so jih povsem pravilno žigosali za polfašiste, ki se tega morda niti ne zavedajo, so jim poslanci, za katere so volili, kaj kmalu dokazali.

Poslanec Bologna je ob nastopnem govoru v parlamentu v svoji odkritosrčnosti, katero treba le spoštovati, izjavil, da je cilj manjšinske politike v naših krajih naslednji: Slovenci naj se postopoma pretope v »italijanski narodni skupnosti«, se pravi, naj kot poseben narod zginejo z obličja zemlje. Kako globoko je protislovenska zaigranost na žalost ukoreninjena v miselnosti tukajšnjih vodilnih laških katoličanov, je pa razvidno še iz drugih dejstev.

Ali ni na priliko največja ironija, da je dr. Dekleva bil prisiljen iskati zadoščenja za sramotni dogodek na Proseku ravno pri županu dr. Franzilu? Saj se vsi še spominjamo, kako se je dr. Franzil pri zadnjih volitvah bahal na javnem shodu s protislovensko politiko svoje stranke! »Ali ste bili vi, fašisti,« je zmagoslavno vzkliknil, »ki ste se prvi odločno uprli rabi slovenščine na Glavnem trgu v Trstu, ali pa mi krščanski demokrati?«

In res je zatem dr. Palamara izdal odlok, s katerim je **prepovedal slovensko govorjenje** na političnem shodu pred mestno hišo v Trstu. Predrzni brigadir na Proseku je ravnal zatorej popolnoma v protislovenskem duhu dr. Franzila in dr. Palamare. Kako moremo od revčka pričakovati, da bo po-

RADIO TRST A

Nedelja, 24. maja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 15.40 Vokalni kvartet iz Ljubljane; 17.00 Nič posebnega, igra v 3 dej. (Guido Cantini - Martin Jevnikar). Igrajo člani RO; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: Hugo von Hofmannsthal — ureja Josip Tavčar; 22.10 Mala antologija slovenske vokalne glasbe.

Ponedeljek, 25. maja, ob: 12.55 Orkester Guido Cergoli; 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev — »Bela sova«; 18.10 Koncert organistke Mile Modestove; 18.35 Vokalni kvintet Zarja; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 G. Verdi: Lombardijci v prvi križarski vojni, opera v 4 dej. — Turinski ork. in zbor Ital. Radiotelevizije. Približno ob 21.15: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 21.50: Mala literarna oddaja.

Torek, 26. maja, ob: 12.55 Orkester Carlo Pacchiorri; 18.00 Z začarane police — Marija Polak: Ošabna kraljica in kralj Kozjebralec; 18.10 Simfonični koncert orkestra zagrebškega radia, ki ga vodita Anton Janigro in E. van Remoortel; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 19.20 Pestra glasba; 21.00 Obletnica tedna — 150-letnica smrti Franza Josepha Haydna, napisal Pavle Merku; 21.30 Operetna glasba; 22.00 Umetnost in življenje — »Tretja biennala sodobnih italijanskih verzov« (M. Javornik); 22.15 Ravnikovi in Lipovškovi samospevi.

Sreda, 27. maja, ob: 13.30 Lahke melodije; 18.00 Radijska univerza — L. Volpicelli: Poklicna usmeritev — »Kaj vse potrebuje šola«; 18.10 Paganini: Koncert št. 4 v D-duru za violino in orkester; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Stare); 20.30 Igra kvintet Avenik; 21.00 Kovarstvo in ljubezen, žaloigra v 5. dej. (Friedrich Schiller - Franc Albrecht). Igrajo člani SNG v Trstu.

Četrtek, 28. maja, ob: 9.00 Mozart: Kvartet za godala v G-duru, K 387; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 15.00 Musorgski: Slike z razstave; 16.00 Oddaja za najmlajše — V dolini kraljev, radijska zgodba (Mihael Jeras). Igrajo člani RO; 18.00 Lirika — »Procesija se vije preko polja«; 19.00 Šola in vzgoja — Vzgojna posvetovalnica; 21.00 Vzgleden mož, igra v 4 dej. (Oscar Wilde - Oton Zupančič). Igrajo člani RO.

Petek, 29. maja, ob: 18.00 Radijska univerza; msgr. Jakob Ukmar: Problem ločitve zakona po kanonskem pravu; »Začetek, potek in konec zakonske pravde«; 19.00 Sirino obzorje — Stari znanci, resne in šegave o vsakdanjih stvareh: »Cigareta« (Saša Martelanc); 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Les kot surovina kemijske industrije«; 22.15 Koncert sopranistke Ileana Bratuzeve, pri klavirju Gojmir Demšar.

Sobota, 30. maja, ob: 14.45 Poje Domenico Modugno; 15.00 Ravel: Couprinov grob; 16.00 Novelist tedna; 16.20 Veseli Dolinski trio; 17.30 Velika dela slavnih mojstrov; 18.00 Oddaja za najmlajše — Zalogost in veselje, radijska slikanica (Andrejčkov Jože - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 19.00 Sestane s poslušalkami; 20.40 Zbor Slovenske filharmonije; 21.00 Naš prav, radijska igra (Ermanno Carsana - Giuseppe De Martino - Maks Šah). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

24. maja, **nedelja**: Sv. Trojica, Cvetka
25. maja, **ponedeljek**: Urban
26. maja, **torek**: Janez, Magdalena
27. maja, **sreda**: Janez
28. maja, **četrtek**: Telovo
29. maja, **petek**: Marija Magdalena
30. maja, **sobota**: Ferdinand

V ZATONU

Bolgarsko letovišče Stalin ob Črnem morju so preimenovali zopet v Varno. Tudi ime maršala Vorošilova, predsednika Sovjetske zveze, je v zatonu. Vorošilovgradu v Ukrajini so vrnilo ime Lugansk, enako tudi mestu Vorošilov ob Tihem oceanu, ki se spet imenuje Usursk.

DOGODEK, KI PRETRESA Z OGORČENJEM VSE SLOVENCE

(Nadaljevanje s 1. strani)

stopal drugače kot njegovi predstojniki! Mož si je morda celò domišljjal, da z nesramnim nastopom zoper slovenski jezik dokaže samo svoje domoljubje ter si zagotovi napredovanje v službi.

KJE JE IZHOD?

Proseški brigadir bere prav gotovo časnike kot ostali ljudje. Zato je iz njih posnel, da proti enakopravnosti slovenščine ne nastopajo samo posvetna oblastva, marveč tudi italijanski duhovniki. Slišal je morda, kako je pod škofovim nadzorstvom izhajajoče glasilo Ital. Kat. Akcije Vita Nuova napisala, da je dvojezičnost v Trstu »proti naravi« ter pomeni žalitev mesta sv. Justa. Zakaj naj bi revež ne ravnal tako, kot delajo mimo državnih tudi cerkvena oblastva?

Vsak človek kljub temu razume, da kriči, kar se je zgodilo na Proseku, do neba po zadoščenju. Vprašanje pa je, kako napraviti takim neznosnim in zelo nevarnim razmeram v naših krajih konec. Po našem pričanju sta za to nujno potrebni dve stva-

ri: najprej naj demokršćanska stranka v Rimu poskrbi, da se bodo njeni pristaši v Trstu držali najosnovnejše strankarske discipline. Kam pa pridemo, če jim bo še naprej dovoljeno, da označujejo londonški sporazum, ki ga je Krščanska demokracija podpisala, za »kos papirja« ter bodo njeni tržaški voditelji nekaznovano zahtevali celo od državnih oblastev, naj njena določila v korist Slovencev **ne izpolnjujejo**? Kakšni so to demokristjani? Če se nočejo podvreči disciplini stranke in spoštovati obstoječih mednarodnih pogodb, naj se zoper nje uporabijo najskrajnejši ukrepi!

Isto velja za cerkvene ustanove. Ako se drznejo proglašati jezikovno enakopravnost slovenskih katoličanov na Tržaškem za nekaj »proti naravnega«, naj vrhovno cerkveno oblastvo podvzame zoper nje to, kar za služijo v Cerkvi uporniki in zasramovalci krščanske morale. Edino če bo sv. stolica stopila tem izprijenim katoličanom res krepko na prste, se utegnejo strezniti. Vsa drugo sredstvo je pri teh ljudeh povsem brezuspešno!

Odposlanstvo pri generalnem komisarju

Pred zaključkom lista smo zvedeli, da je dr. Palamara sprejel včeraj tročlansko odposlanstvo proseškega prebivalstva, ki je prišlo protestirat zoper nezaslišano ravnanje ondotnega brigadirja na nedeljski nogometni tekmi.

Generalni komisar je izjavil, da imajo Prosečani nesporno pravico se posluževati materinega jezika ter da lahko že to nedeljo neovirano ponove prekinjeno športno zabavo. Za to jim ni treba delati posebne prošnje. Če bi nastale kake težave, naj se prireditelji obrnejo naravnost nanj. Napovedovalci smejo govoriti samo slovenski, lahko pa vpletejo tudi kak italijanski stavek, da bodo laški gledalci vedeli, zakaj se Slovenci smejejo. To pa ni ukaz, ampak le nasvet, ki se lahko upošteva ali ne. Vse je odvisno od volje Prosečanov.

Sklep Prosečanov

Ti so se zatem zbrali v vasi na posvetovanje ter sklenili, da bodo napovedovalci podajali nekatera kratka pojasnila tudi v italijansčini. Mi nismo načelno nasprotni, menimo pa, da bi isto pravilo moralo veljati tudi za italijanske prireditve, katerim pri-

sostvujejo v večjem številu Slovenci. Tudi njim pritiče, da čujejo kako besedo v svojem jeziku.

Prosečani so s sklepom dokazali dr. Palamari vsekakor dobro voljo, vendar nam se zdi, da bi ne smeli uvesti dvojezičnega napovedovanja **že pri tej prireditvi, ker se s tem vzbuja vtis, kakor da so se Prosečani naposled vendarle vsaj deloma uklonili protipostavni brigadirjevi zahtevi**. Za sedaj je politično nujno potrebno le to, da se krivica popravi in Slovincem sovražni orožnik nemudoma odstrani. Vse drugo se lahko uredi pozneje.

Včeraj je dr. Palamara sprejel tudi jugoslovanskega generalnega konzula dr. Voduška, ki je prav gotovo z zastopnikom vlade ravno tako govoril o sramotnem dogodku na Proseku.

— 0 —

OTVORITEV ELEKTRIZIRANE PROGE

V nedeljo se je pripeljal iz Benetk v Trst minister za promet Angelini, ki je slovesno otvoril novo električno železniško progo Červinjan - Mestre, za katero so potrošili 9 milijard 400 milijonov lir. Z 31. majem, ko postane veljaven nov vozni red, bodo vlak iz Trsta v Benetke vozili 21 minut manj kot doslej.

V Trstu je minister izjavil, da bodo od Trsta do Benetk obnovili dvotirno progo in da je za zgradnjo glavne tržaške železniške postaje določenih 1500 milijonov.

PREBIVALSTVO RUSIJE

Pri ljudskem štetju, katero so opravili januarja t. l., se je izkazalo, da živi v Sovjetski zvezi 208 milijonov 800 tisoč ljudi. Čeprav je dežela pretrpela v vojni ogromne zgube, saj je v 4 letih padlo nad 20 milijonov oseb, je prebivalstvo **naraslo za več ko 18 milijonov duš**. Najhitreje se ljudstvo množi v Sibiriji in na Daljnem vzhodu. V Rusiji je 20 milijonov več žensk kot moških, vendar se zgube zadnje vojne brzo izravnavajo: pri osebah pod 32. letom starosti sta oba spola že spet enako številna.

GRŠKA VLADARJA V RIMU

Grški kralj Pavel se s soprogo že več dni mudi v Rimu. Prišel je, da se obnovi prijateljstvo med obema državama, katero je bil Mussolini s svojim napadom na Grčijo prav korenito skvaril. Vladarska dvojica stanuje kot gost predsednika Gronchija v Kvirinalu.

Pri tej priliki so bila izmenjana tudi dragocena darila: Gronchi je poklonil kralju sliko Matere božje iz l. 1550, kraljici Federiki pa krasen starinski kipec iz brona. Pavel je obdaroval Gronchija z dvema težkima zlatima krožnikoma iz l. 125 pred Kristusom, ki so ju pred kratkim našli v nekem grobu na atenski Akropoli. Gronchijeva soproga je dobila starinski vrč iz 5. stoletja pred Kristusom.

Zmaga francoske manjšine v Dolini Aoste

V Dolini Aoste so bile na binkoštno nedeljo deželnozbornske volitve, za katere je v Italiji in inozemstvu vladalo veliko zanimanje. To zastran tega, ker je katoliška Aostanska zveza (Union Valdôtaine) nastopila na skupni listi s komunisti, nennijevci in delom socialnih demokratov, dasi je Sv. Oficij tako zavezništvo obsodil ter je proti njemu protestiral tudi krajevni škof Blanchet.

Ta je tik pred volitvami naslovil na katoliške kandidate še posebno pismo, v katerem jih je opomnil na posledice njihovega ravnanja. »V časopisju berem«, je napisal, »da ste Vi dali svoje ime na skupno listo s komunisti. Ker se priznavate za katoličana, imam kot škof dolžnost Vas opozoriti, da je tako sodelovanje povsem nedovoljeno ter mi bo naložilo trdo dolžnost, da Vam odrečem zakramente Cerkve«.

Ta opomin, o katerem so bili obveščeni tudi francoski verniki, bi bil moral odvrniti katoličane od tega, da glasujejo za listo Aostanske zveze, ter pomagati do zmage tako imenovanemu Demokratskemu združenju, v katerem so bili zedinjeni z italijanskimi demokristjani liberalci in saragatovci in katerem so obljubili pomoč tudi fašisti.

Toda zgodilo se je, da francoski verniki niso poslušali niti Sv. Oficija niti škofa Blancheta, marveč ohranili zvestobo Aostanski zvezi. Ta je število volivcev še povečala in zmagala. Zanj je glasovalo 30.210 upravičencev, za nasprotno listo pa 28.543.

Vzroki poraza

Po obstoječem nepravilnem volilnem zakonu, ki so ga demokristjani svoj čas dali izglasovati v parlamentu, pripade zmagujoči listi 25 sedežev, drugi pa le 10, četudi bi bila razlika v glasovih še tako majhna. S pomočjo tega zakona so demokristjani novembra 1954 prišli do večine ter vrgli iz deželne vlade svoje dotedanje francoske katoliške zaveznike. To pot se pa je nedemokratski volilni red maščeval demokristjanom samim, ki izpadejo iz vlade. Za prihodnjih 5 let bo gospodarila v deželi Aostanska zveza.

Francoski katoliški voditelji trde, da je za to odgovorna edino Kršč. demokracija. Zakaj je izdala zakon, ki je prisilil Aostansko zvezo, da išče pomoči pri levičarskih strankah, če se noče sama oropati vse oblasti in vsakega vpliva v lastni domačiji?

Drugi vzrok poraza pa je po njihovem v naslednjem: ljudstvo v Dolini dobro pozna voditelje Aostanske zveze. O njih ve, da so katoličani, kateri hočejo dobro svojemu narodu in Cerkvi. Da so ti možje postali čez noč pomagači brezverskega komunizma, ne verjamejo, pa naj to trdi kdorkoli. To je nagnilo katoliške volivce, da so ohranili zupanje svojim dosedanjim voditeljem ter šli za njimi.

Življenjske potrebe, ugotavlja demokrščanski poročevalni urad Italia, so bile močnejše kot načela. Izkušnja v Dolini Aoste bi morala dati vladajočim rimskim krogom povod za razmišljanje ter jih prepričati, da morajo svojo politiko do manjšin temeljito spremeniti, ako nočejo sami gnati katoličanov v sodelovanje s komunisti.

— 0 —

ŽIV SEŽGAN

Grk s Cipra, 48-letni Zaharija Karafotias, je napravil pred dobrim tednom strašen konec. Ker je za časa narodnoosvobodilnih bojev izdajal rojake angleški policiji in sploh sodeloval s tujcem, ga je zadela nesmiljena kazen: polili so mu telo z bencinom in ga živega sežgali. Njegova žena, ki so ji zvezali noge in roke, je bila primorana gledati okrutni prizor. Tako se ciprski Grki maščujejo nad narodnimi izdajalci.

DRAGI JETNIKI

V Združenih državah je posebna komisija preiskovala, koliko stane državo vsak kaznjeneec. Ugotovila je, da potroši vlada za vsakega jetnika v državi New York od 10 do 20 dolarjev dnevno, kar znaša približno toliko kot oskrba v boljšem hotelu. Ne ki hudomušen poslanec je predlagal, naj kaznjence potemtakem nastanijo kar po hotelih. »Kdo jih bo pa po prestani kazni ven spravil?« je dobil za odgovor.

MISLI NAGLAS

Angleški maršal Montgomery je po obisku v Moskvi podal že parkrat izjave, ki so politično sila nerodne. Prejšnji petek je govoril v Oxfordu in očital Amerikancem, da so dve polni leti pustili na Angležih vse breme boja proti Hitlerju in, ko so poslali čete na bojišče, da še niso bili dovolj pripravljeni. Njihova krivda je tudi, da so sovjetske armade prodrle tako daleč proti zapadu. Amerikanci se na generalove izjave jezijo, čeprav je v njih mnogo bridke resnice.

AMERIŠKI ZAKONI

Brata Grisenti iz Tridentinskega sta pred 3 meseci dobila obvestilo, da jima je brat Jožef iz San Franciscusa zapustil tri milijarde lir. Ko sta razmišljala, kako bosta silno premoženje uporabila, sta pa zvedela, da jim bodo po ameriških postavah odtegnili kar — 80 odstotkov dediščine. To seve niso mačje solze. Kljub temu jima pa še vedno ostane 620 milijonov, vsotica, s katero bi se marsikdo tudi potolažil.

Moj odgovor

Katoliški glas je 14. maja naslovil name vprašanje, kdaj mislim preklicati »zlonamerno natolcevanje«, ki ga je naš list zagrešil leta 1955 v svojem dopisu o goriški žalni proslavi žrtev zadnje vojne. »Ali niso zadostovala tri leta, da se popravi storjena krivica?«

Na to odgovarjam:

1. Novi list je vselej prostovoljno priobčil katehizirski popravek, brž ko se je uredništvo prepričalo, da je komu nehoti naredilo krivico. Tega moralnega načela se bo list držal, dokler bo izhajal.

Če leta 1955 ni objavil popravka predsednika SK PD g. Draga Butkoviča, je imel številne tehtne razloge, o katerih bom spregovoril pred sodnikom, na čigar razsodbo res čakam že tri leta, a ne po svoji krivdi, kakor je dobro znano tudi g. Močniku. Se danes sem pa prepričan, da je vsebina našega tednjega dopisa bila v soglasju z resnico. Mar gospodje zahtevajo, naj ravnam proti svoji vesti in preklicujem resnico?

2. Katoliški glas me je napadel natančno en teden za tem, ko smo objavili v našem listu dopis skupine naročnikov, ki so hoteli vedeti, kdaj bo urednik Glasa g. Močnik preklical podlo trditve, da je dr. Besednjak leta 1930 ukinil slovensko-hrvatski tisk v Italiji le zato, da je dobil od fašistov potni list ter se zatekel v tujino.

Jasno je torej, da napad name ni bil slučajen. Z njim so se hoteli pred javnostjo nekako opravičiti, zakaj niso še popravili težke krivice, ki so jo prizadeli dr. Besednjaku. Saj so minila že leta, odkar je dr. Besednjak vložil proti Katoliškemu glasu tožbo pri cerkvenem sodišču, a še danes zamača, da to izvrši svojo dolžnost.

Marsikdo je pričakoval, da bo g. Močniku kot kristjanu in duhovniku vest narekovala, da bo skušal storjeno krivico popraviti, ne da bi ga šele cerkveno sodišče k temu prisililo. Bil je tudi javno pozvan, naj vsaj poskrbi, da se obravnava proti Katoliškemu glasu izvleče iz mrtvila ter pride tako na svetlo resnico. Saj je papež Janez XXIII. v govoru na časnike dejal, da mora biti vrhovni zakon za krščanski tisk brezpogojno spoštovanje resnice. Dolžnost vsakega poštenega časnika je, da brž ko ugotovi, da je pisal neresnico, to sam od sebe čimprej popravi. Kako da se g. Močnik ne drži teh smernic?

3. Namesto tega so gospodje privlekli za las v razpravo g. Butkoviča, kot da gre tu za nekako trgovinsko izmenjavo, čeprav bi moral g. Močnik vedeti, da katoliška morala ne more biti predmet nikake kupčije, temveč je absolutno moralna vrednota.

O meni je sicer Katoliški glas pred meseci pisal, da krščanskih načel popolnoma ne razumem, ker da nisem dovršil bogoslovja; toliko pa jih le, da vem naslednje: stališče, ki ga zagovarjajo pri katoliškem tedniku v Gorici, je v najostrejšem nasprotju z naukom Cerkve in papeževimi smernicami.

Drago Legiša

Nogometni moštvi, ki ju sestavljajo »mladi« in »stari«, oziroma poročeni in neporočeni igralci s Proseka in ki sta v nedeljo iz protesta proti prepovedi slovenske besede prekinila prijateljsko tekmo

Tržaškega

TRŽAŠKI OBCINSKI SVET

Prepoved slovenske besede na nogometnem igrišču pri Proseku je odjeknila tudi na torkovi seji tržaškega občinskega sveta. Tako je svetovalec dr. Jože Dekleva predložil županu pismo vprašanje, v katerem ga med drugim naproša, naj posreduje, da se v prihodnje podobni dogodki preprečijo ter da pristojna oblastva nekaj ukrenejo proti povzročitelju samovoljnega in nezakonitega protislovenskega dejanja. Svetovalca Marina Bernetičeva pa je prebrala izjavo komunistične stranke, ki poudarja, da je proseški brigadir ravnal tako, kot so svoj čas nastopali fašisti, ter da prebivalci Proseka ne morejo dopuščati, da se tako grobo teptajo narodnostne pravice Slovencev.

Župan Franzil je svetovalcema odgovoril, da bo o zadevi spregovoril, ko bo prejel natanejša pojasnila.

Zatem je dr. Franzil poročal o razgovorih z ministroma Tupinijem in Angelinijem, ki sta pred dnevi obiskala naše mesto. Sporočil je tudi, da prideta v kratkem v Trst še ministra Togni in Colombo, katerima bodo občinski zastopniki obrazložili temeljna tržaška gospodarska vprašanja. Povedal je obenem, da je v Rimu protestiral, ker je vlada nameravala zmanjšati letošnji proračun našega področja skoraj na polovico, ter zahteval, naj se dosedanji izdatki ohranijo.

Posredoval je nadalje v zvezi z govoricami, da namerava čistilnica Aquila prenesti sedež ravnateljstva iz Trsta v Milan, na kar mu je bilo zagotovljeno, da gre le za ukrepe, s katerim se bo izboljšala prodaja petrolejskih izdelkov.

Opčine:

RAZSTAVA V OTROŠKEM VRTCU

Kmalu bo konec šolskega leta, za katerega pripravijo po tradiciji osnovne šole in otroški vrtci na Tržaškem razstave najlepših ročnih del in risb, ki so jih izdelale otroške roke.

Med slovenskimi otroškimi vrtci je letos prvi priredil tako razstavo vrtec na Opčinah, ki ga vodi gospa Valerija Šuligoj — Magajna. Pretekli torek in sredo so si starši in njihovi prijatelji lahko ogledali, kaj vse so že znali izdelati in narisati njihovi otroci in koliko spretnosti so si že pridobili pod vodstvom svoje skrbne učiteljice. Naravnost presenetljive je estetski čut, ki ga je učiteljica že znala vcepiti otroškim dušicam.

Razstava je obsegala zvezke risb (najmlajši otroci se odlikujejo po svojem »abstraktizmu«, starejši pa po »realizmu«), umetne cvetice, igrače in plastike. Starši so odhajali z razstave razveseljeni in zadovoljni, da se njihovi otroci tako lepo razvijajo pod toplim pedagoškim in materinskim okriljem svoje prve učiteljice.

Repentabor:

BISERNA POROKA

V petek, 15. t. m., sta v župnijski cerkvi na Repentabru obhajala 60-letnico skupnega življenja g. Valentin Bizjak in gospa Marija Ravbar s Cola. Slavljencu je 85 let, njegovi soprogi pa 79. Vse življenje sta de-

lala na svoji kmetiji ter uživala spoštovanje pri vseh vaščanih. Imela sta sedem otrok, od katerih so še štirje živi. Njun sin Jože je sedanji repentaborski župan.

Ob častitljivi obletnici jima prijatelji in znanci pristrčno čestitamo ter želimo, naj ju Bog še dolga leta ohrani pri trdnem zdravju.

Kolonkovec:

SMRTNA PROMETNA NESREČA

V tržaški bolnišnici je v nedeljo popoldne izdihnil svojo mlado dušo komaj 22-letni Mario Božič s Kolonkovca. Postal je žrtev prometne nesreče, ki se je pripetila ob 13.30 v nedeljo, in sicer pri Tržaški konoplarni na vogalu ul. D'Isella.

Mladenič se je hotel izogniti kolesarju, ki je vozil pred njim in nenadoma zavil na levo, a je zgubil oblast nad motorjem ter z glavo zadel v vrata Tržaške konopljarne. Odpeljali so ga sicer v bolnišnico, toda nesrečni fant je nekaj ur zatem podlegel hudim poškodbam. Prebil si je namreč lobanjo.

Naj v miru počiva. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Dolina:

RAZSTAVA GOVEJE ŽIVINE

Na cesti med Dolino in Boljuncem je v nedeljo bila napovedana 2. razstava goveje živine sivorjave pasme, ki jo je priredilo Kmetijsko nadzorništvo. Razstavljenih je bilo 208 glav živine, ki je last 125 živinorejcev iz vseh vasi našega Brega.

Nadvse zanimivo prireditve so si ogledali živinorejski strokovnjaki iz Trsta in sosednih pokrajin, razni oblastniki ter, kar je zelo važno, številni živinorejci iz vseh vasi našega ozemlja. Namen razstave je bil, pokazati napredek, ki so ga v Bregu po vojni dosegli v tej važni panogi kmetijstva. Kdor je bil v nedeljo v Dolini, se je lahko prepričal, da so breški kmetovalci zadnja leta res korenito izboljšali živinorejo, za kar jim je treba samo čestitati!

Preden so razdelili nagrade, je udeležencem spregovoril kmetijski nadzornik dr. Emo Perco, ki se je živinorejcem zahvalil za sodelovanje ter poudaril, da bo treba odslej na našem ozemlju posvetiti večjo pažnjo tudi vzreji živine za zakol, kajti v vsej državi je čedalje večja potreba po mesu. Omenil je nadalje, da je treba resno preučiti možnost, da se tudi pri nas prične gojiti živina v odprtih prostorih, kar je v sosednih krajih obrodilo lepe uspehe.

Med živinorejce je bilo razdeljenih nad 500 tisoč lir nagrad. Prva nagrada je znašala 5 tisoč, druga 4 oziroma 3 tisoč, tretja 3 tisoč in četrta 2 tisoč lir.

Prvo nagrado so prejeli: Parovel Maksimilijan iz Mačkovelj (za bike), Slavec Franc iz Prebenega (za teleta), Smotlak Ivan iz Mačkovelj (za junice), Križmančič Albin iz Krogel in Vodopivec Josip iz Doline (za krave). Ti živinorejci goje živino, ki je vpisana v rodovniško knjigo.

Za živino, ki ni vpisana v rodovniško knjigo, so dobili **prvo nagrado:** Hrvat Urh iz Boršta (za teleta), Črvani Josip iz Boljunca (za junice), Žagar Bruno iz Boršta, Črvani Josip iz Boljunca ter Kocjančič Josip iz Doline (za krave).

PRORAČUN OZEMLJA IN OBCINE

Prejšnji teden se je po Trstu razširila vest, da namerava vlada tako skrčiti proračun generalnega komisariata, da bi namesto dosedanjih 22 znašal samo 12 milijard lir. Ta ukrep bi hudo prizadel zlasti občine in pokrajino, katerih proračuni izkazujejo letno velike primanjkljaje, ki jih je pa do sedaj vedno poravnava generalni komisariat. Če bi pa ta sedaj ne imel več toliko sredstev, bi seveda ne mogel občinam in pokrajini priskočiti na pomoč, tako da bi se te začele pogrezati v čedalje večje dolgove, ali pa morale zelo skrčiti izdatke.

Ne smemo nadalje pozabiti, da so občine doslej izvedle skoraj vsa večja javna dela s pomočjo tako imenovanih gospodarskih načrtov (ta način podpore občinam so uvedli zavezniki), se pravi z denarjem generalnega komisariata. Tudi ta pomoč bi sedaj izostala, ali se pa v najboljšem primeru močno zmanjšala.

Proti nameri vlade so se zato izrekli tržaški župan in tudi politične organaizacije, tržaški poslanci pa bodo v parlamenteu zahatevali, naj proračun ostane neokrnjen.

Beneška Slovenija

IZ ŠLENARTA

V zadnjem dopisu smo poročali o potoku Arbeču, ki ob vsakem naliivu povzroča kmetovalcem hudo škodo, ker prestopi bregove. Danes pa obveščamo javnost, da je Nadiški konzorcij za vzdrževanje cest pred kratkim sklenil potrošiti 11 milijonov 700 tisoč lir za popravo in asfaltiranje cest v dolinah Arbeča in Kosce.

V ta konzorcij je vključenih šest občin, med njimi Šlenart, Šempeter Slovenov, Sovodnje ter tudi videmska pokrajina, ki za vzdrževanje cest v tem okolišu plačuje polovico stroškov. Tako bo pokrajina za novo delo prispevala 5 milijonov 850 tisoč lir, medtem ko se ostali del stroškov porazdeli na šestere občin, ki so članice konzorcija. Občina Šlenart bo izdala 1 milijon 600 tisoč, Šempeter Slovenov 1 milijon 353 tisoč, Sovodnje 611 tisoč lir, ostale tri občine pa vsaka po nekoliko manjšo vsoto.

Zadnji čas zopet razsajajo po naših njivah merjasci in povzročajo hudo škodo. Posebno jim gre v slast krompir. Pred nekaj dnevi je lovski čuvaj iz Šlenarta naletel na skupino divjih prašičev in ustrelil samico, ki je bila težka 150 kg, ter še dva mladiča, ki sta tehtala vsak po 20 kg.

MED ITALIJO IN JUGOSLAVIJO

Na italijanski strani obmejne prehode na Predilu ter na jugoslovanski stražnici pri Robiču se bo odstranila petrolejska luč. Dogovorjeno je namreč bilo, da bo Jugoslavija dobavljala električno luč obmejni stražnici na Predilu, medtem ko bo Italija isto storila za jugoslovansko stražnico pri Robiču. Tako sta se obe državi rešili velikih stroškov, ki bi jih imeli, če bi vsaka posebej morala na omenjenih prehodih napeljati elektriko.

IZ TIPANE

Razni dogovori o prometu, trgovini in socialnem zavarovanju, ki sta jih v zadnjih letih sklenili Italija in Jugoslavija, so koristno vplivali tudi na našo občino. Saj so vasi Brezje, Prosnid in Platišče bile vedno gospodarsko navezane na Breginjski kot in

BEOGRAJSKI NADŠKOF V GORICI

Beograjski nadškof dr. Josip Ujčić se je pred kratkim mudil več dni v Rimu. Slo je za tako imenovani uradni obisk ad limina. Istočasno sta se mudila v Rimu tudi senjski škof. dr. Burič in križevski škof dr. Bukatko. Vse tri jugoslovanske cerkvene dostojanstvenike je v različnih dneh meseca aprila sprejel sv. oče Janez XXIII.

Predpreteklo soboto sta prišla v Gorico dr. Ujčić in dr. Bukatko. Odpotovala sta iz Gorice v četrtek preteklega tedna. Obiskala sta tudi nadškofa Ambrosija in razne prijatelje ter znance. Saj je bil msgr. dr. Ujčić dolgo let profesor moralke v goriškem bogoslovju.

GREGORČICEV SPOMENIK

V nedeljo, 24. t. m., bodo v Kobaridu odkrili ob 10. uri spomenik največjemu goriškemu pesniku Simonu Gregorčiču. Slavnosti se bodo udeležili tudi mnogi goriški Slovenci. Goriško S.P.D. priredi prav za ta dan izlet v gornjo Soško dolino. Avtobus odpelje s Travnika ob 7.15.

Kanalška dolina

Kobarid. V naši občini pa je kljub temu še vedno velika revščina. Mnogi si ne morejo preskrbeti niti prepustnic za potovanja v Jugoslavijo, čeprav jih skoraj nič ne stanejo. Kljub vsemu svetujemo našim ljudem, da si preskrbijo v čimvečjem številu prepustnice, ker jim bodo tesnejši stiki s starimi znanci onkraj meje gotovo gospodarsko koristili in pomogli.

IZ ZABNIC

Pred časom smo v Novem listu brali, da je generalni vikar videmske nadškofije prepovedal vsem duhovnikom v Kanalski dolini poučevanje verouka na ljudskih šolah v slovenskem jeziku. Malokateri ukrep je tako hudo pretresel in ranil srca slovenskih vernih staršev v naši dolini kot ta raznarodalni odlok videmske nadškofije, za katerega nosi vso odgovornost seveda nadškof Giuseppe Zaffonato.

Tega odloka v Gospodovem letu 1959 ne more noben kristjan razumeti, saj je že zdavnaj v katoliški Cerkvi prodrlo načelo, da ima vsak kristjan pravico do verouka v svojem materinem jeziku. To načelo Cerkev danes krčevito brani celo v kolonialnih deželah in pri divjih plemenih. Zato je še toliko bolj nerazumljivo, da ga danes ukinja katoliški nadškof v kulturni krščanski evropski državi. Krivica je še toliko večja, ker se je v slovenskih vaseh na Koroškem in tudi v Kanalski dolini že iz pradednih časov vselej poučeval verouk v slovenščini.

Prav tako ne moremo razumeti, da je bil ta usodni ukrep izdan za naše kraje, kjer bivata nemška in slovenska manjšina. Nemški duhovniki bodo še nadalje poučevali nemške otroke v šoli verouk v njihovem materinem jeziku, slovenski otroci pa so odslej oropani te naravne in krščanske pravice. Sodimo pa, da bo moral verski položaj Slovencev v videmski nadškofiji proučiti sam sv. oče, in trdno upamo, da bo to prevažno vprašanje rešeno tako, kakor ustreza katoliškemu duhu in jasnim cerkvenim predpisom.

GORIŠKI MESTNI SVET

Goriški mestni svet je imel v preteklem tednu dve seji.

V sredo je župan obvestil tovariše, da bodo na petkovi seji začeli razpravljati o novem urbanističnem načrtu. Nato je svet odobril popravila v osnovni šoli v ulici Cappuccini, ki bodo stala 2 milijona 600 tisoč lir.

Nadalje je svet odobril 300 tisoč lir podpore Kemično - kmetijskemu zavodu. Občina bo obenem temu zavodu izplačala podporo za kemično analizo zemljišč naših kmetov, da si lahko nabavijo taka gnojila, ki jih zemlja dejansko potrebuje. Svet je obenem nakazal 200 tisoč lir podpore državnim knjižnici v Gorici.

Na petkovi seji je župan predložil najprej načrt, ki predvideva, da se popravijo in asfaltirajo razne mestne ulice, za kar bodo potrošili 34 milijonov lir. Gre za ulice Pola, Zara, Capodistria (na Rojcah), Lungo Isonzo, Monte Cucco, ulico Francesco di Manzano in prvi del ulice Duca d'Aosta ter ulice del Prato.

Nato je začela razprava o novem mestnem regulacijskem načrtu, o katerem je poročal dr. Terenzio. Glavno besedo o načrtu pa je v petek imel socialni demokrat prof. Zuccalli. Ta je zlasti poudaril, da je treba v načrtu določiti primerno površino za gradnjo ljudskih stanovanj, česar pa predloženi načrt ne predvideva v dovoljni meri. Moderna mesta morajo v prvi vrsti graditi mestne predele, ki v polnem zadovoljujejo vse potrebe prebivalstva, kakor so bili tudi v Gorici v zadnjem času zgrajeni n. pr. v Štandrežu in pri drevesnici v Pevmi.

Prof. Zuccalli je med drugim omenil, da se ne strinja z gradnjo ceste, ki naj bi s Solkanskega polja peljala do pevmskega mostu in dalje proti Podgori in po kateri naj bi se usmeril težki promet. Podgorska cesta se mu zdi za tak promet neprimerna.

Drugi in zadnji govornik na petkovi seji je bil monarhist Pedroni. Tudi on je izrazil prepričanje, da predvideva novi načrt premalo gradbenega prostora za industrijski razvoj mesta.

IZ DOBERDOBA

Skupina tržiških jamarjev je predpreteklo nedeljo odkrila v bližini doberdobskega jezera skupen grob, v katerem je bilo pokopanih sedem avstrijskih vojakov. V grobu leže že iz časov prve svetovne vojne. Da gre za Avstrijce, so ugotovili po čevljih, bajonetih, čutarah in drugemu priboru avstrijske vojske. O tej najdbi so jamarji obvestili tržiške orožnike, ki so poskrbeli za prevoz trupel v mrtvašnico v Tržiču.

»Ravnateljstvo Strokovne šole v ljudno vabi starše na roditeljski sestanek, ki bo v nedeljo, 24. t. m., ob 10.30 v zbornici šole v ul. Randaccio. Ker gre za zadnji sestanek v tem šolskem letu, pričakujemo, da se ga bodo starši prav gotovo udeležili.«

GANLJIV PRAZNIK

V nedeljo smo imeli v Gorici v cerkvi na Travniku ganljivo slovesnost. Skupina otrok iz slovenskih mestnih šol je prejela prvo sv. obhajilo. Pred okrašenim oltarjem je prvoobhajance krasno nagovoril gospod katehet Mazora. Ubrano petje mladinskega dekliškega zbora je praznik, katerega so se udeležili številni goriški Slovenci, zelo povzdignilo. Po maši so malčkom priredili v šolskem domu prijeten zajtrk. Nekateri so se pa spraševali, kako to, da je bilo pri slovesnosti vsega le štirinajst prvoobhajancev.

Z OSLAVJA

Naša cesta, ki jo je pokrajinska uprava lani asfaltirala, je že zopet v slabem stanju in jo je treba čimprej popraviti. Pokrajinski inženir je po pregledu ugotovil, da se je asfaltna plast začela udirati in lomiti pod težo avtobusa. Pravo razdejanje ceste se opaža zlasti na ovinkih, kjer je že polno lukenj.

Z odlašanjem ter zavlačevanjem popravila bodo stroški vedno huje rastli.

IZ SOVODENJ

Predpreteklo soboto popoldne smo spremlili k večnemu počitku na sovojenjsko božjo njivo domačinko 79-letno Ivano Vižintin, roj. Cotič. Umrta je dan prej. Bila je zavedna slovenska žena in dobra mati. Zapustila je moža in štiri otroke.

Naj plemeniti pokojnici sveti večna luč, užaloščeni družini pa izrekamo globoko sožalje.

V soboto so na županstvu že drugič cepili otroke od 3. do 6. leta proti otroškemu ohromljenju. Prvo cepljenje je bilo 18. aprila.

IZ STANDREŽA

Predpreteklo soboto sta se v naši cerkvi poročila Bruna Cotič in Niko Lestan. Nevesta je naša domačinka, ženina pa je iz Mirna in brat župnika v Prvačini. Novoročencema želimo številni prijatelji in znanci obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v skupnem življenju.

PRIJETNA KULTURNA PRIREDITEV

Poleg Veselega kvinteta je na večeru S.K.P.D. nastopil v soboto zvečer in nedeljo popoldne na Placuti tudi moški zbor iz Jazbin pod spretnim vodstvom svojega pevodvode. Požrtvovalnost naših podeželskih fantov v kulturnem udejstvovanju je zares občudovanja vredna.

ZA IMETNIKE PREPUSTNIC

V sredo je dobil veljavo predpis, po katerem smejo imetniki prepustnic potovati v Jugoslavijo skozi katerikoli obmejni prehod v enem izmed treh področij, na katere je razdeljeno vse obmejno ozemlje, ne da bi se morali po istem vrniti v Italijo.

Tržaško področje se razteza od prehoda pri Miljah do tistega pri Mavhinjah. Goriško področje gre od prehoda pri Jamljah do bloka pri Stupici (Beneška Slovenija), videmsko pa od Robedišč do Bele peči v Kanalski dolini.

Odslej lahko s prepustnico prekoračijo državno mejo n. pr. pri Rdeči hiši, vrneš se pa lahko skozi katerikoli prehod na goriškem področju.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Pismo s filmskega festivala

(Dopis iz Cannesa)

Cannes, 16. maja

Zadnji dnevi letošnjega festivala so naredili članom mednarodne festivalske žirije, kateri predseduje francoski pisatelj Marcel Achard, gotovo mnogo skrbi. Vsi dosedanja računi so se namreč podrli; če je bilo namreč mogoče do predzadnjega dne računati s podelitvijo nagrad resnično najboljšim rezultatom umetniškega ustvarjanja, se je v zadnjih dveh dneh pridružilo tudi nekaj takšnih kandidatov, ki jih je bilo treba imeti v mislih zaradi politično-diplomatskih ozirov. Mislim namreč, da je takoj za afirmacijo Anne Magnani v Castellanijevem filmu *Pekel* v mestu dobila tudi nagrada za najboljšo moško vlogo tretjega tekmeča v ameriškem igralcu Fredericu Marchu, ki je odlično zaigral v Delberta Manna filmu: *Sredi noči*. In ker diplomatska uglašenost ne bo dopustila, da Američani letos ne bi dobili v Cannesu nobene nagrade, bo po vsej verjetnosti še najbolj zaslužil nagrado veteran ameriških igralcev. In kot zadnji so se oglasili še sovjeti. Zadnji film v festivalski konkurenci je bil namreč Kulidzanova *Rodni dom*. Res je težko odkriti, kaj bi kazalo nagraditi v tem edinem sovjetskem festivalnem filmu, saj je po svojem bistvu zelo primitivna agitka za kolhozništvo in agitacija za odhod intelektualcev na deželo. Morebiti si bo festivalska žirija izmislila kakšno nagrado v zvezi s »poezijo atmosfere« ali nekaj podobnega...

AMERIŠKI PROBLEMI: LJUBIMKANJE STARCEV Z MLADIMI DEKLETI

Toda za nagrade bomo izvedeli šele danes zvečer, ko se bo zadnjič kopalo v siju luči slavnostno stopnišče v festivalski palači. Letos so prireditelji sklenili zaključiti veliko filmsko manifestacijo s transpozicijo znanega književnega dokumenta in odrskega dela *Dnevnik Ane Frank*. Film je režiral sloviti ameriški mojster George Stevens, a glavno vlogo igra mlada Millie Perkins. Film ni vključen v uradno tekmovanje, kakor lani ni sodeloval v tekmovanju Vincenta Minnellija musical *Gigi*, ki je pozneje dobil kar devet Oscarjev.

V zadnjih dveh dneh so se poizkusili uveljaviti zahodni Nemci, Američani in Rusi. Nemci so prikazali film *Vojaško sodišče* režiserja Kurta Meisela, ki je bolj poznan po svojih igralških stvaritvah. Film je sicer zanimivo razmišljanje o vojaškem sodstvu in tudi o vojni, prijetno je slišati sorazmerno ostre obsodbe in misli o nesmislu vojne iz nemških ust, a po svojem bistvu je to vendarle preveč premočrno, nekajkrat celo naivno zamišljeno delo. Tako ne bo poseglo v tekmo za nagrade.

Tudi Američani niso popolnoma opravičili pričakovanja, čeprav je film *Delberta Manna Sredi noči* nastal po scenariju slovitega Paddyja Chayefskega, ki je zaslovel predvsem s filmom *Marty* in *Fantovščina*. Edina vrednota tega preprostega, a življenjsko pristnega dela, ki jo kaže posebej poudariti, je — kot sem že dejal — vloga Frederica Marcha, ki je podal bogato niansiran lik postaranege možakarja, ki se zaljubi v mlado dekle. In četudi so se v Cannesu nekateri šalili, češ da so Američani prišli v Cannes s tem filmom samo zaradi tega, da bi opravičili ljubimkanje starcev z mladostnicami, bo vendarle res, kar je povedal Chayefsky v pogovoru, da se je namreč odločil obdelati to snov samo zaradi tega, ker je v Ameriki v zadnjih letih vedno več zakonov med starimi moškimi in mladimi dekleti. Kim Novak, ki igra v filmu mlado uradnico in Marchovo ljubico, je zaigrala solidno, vendar ne blesteče, kakor smo jo videli igrati v *Pikniku*.

PROPAGANDA ZA KOLHOZE IN KRČENJE ZEMLJE...

Sovjetski film *Rodni dom* režiserja Kulidzanova je dejansko zelo primitivna filmska agitka. Sovjeti so ponovili usodno napako zadnjih let. Toda letošnji spodrsrlaj je težji, če pomislimo, da so sovjeti

dve leti zaporedoma v Cannesu slavili velike uspehe. Spomnimo se, da so prejeli predlanskim in lani nagrade za filma *Enainštirideseti* in *Lete žerjavi*. Letošnji *Rodni dom* je v primeri z omenjenima mojstrovina temeljit poraz, ki ga rešuje edino poetično navdihnjena fotografija. Za poraz se imajo dejansko zahvaliti diplomatskim spletkam. Letos namreč prirejajo v Moskvi prvič velik mednarodni filmski festival. Ker bi radi privabili čimveč udeležencev in se postavili s festivalom velikega formata, so poslušali nasvet glavnega ravnatelja festivala v Cannesu in umaknili z izgovorom, da bi lahko motil čustva Nemcev, mojstrovino igralca Sergeja Bondarčuka »Človekova usoda«, ki je posnet po istoimenski noveli Solohova. To je velik film, ki smo ga gledali izven festivalskih predstav, to je film, ki bi resno tekmoval za Zlato palmovo vejico.

Festival — dvanašti ob Croisetti — je končan. Zadnje besede so povedali člani mednarodne festivalske žirije. Kazalo bi seveda napisati še k razdelitvi nagrad mnenje, kajti kakor vsi časniki, ki smo sodelovali na letošnjem festivalu, dobro vemo, da so bile odločitve skrajno težke, tako vendarle

Slov. lahka glasba

Razgovor z Betti Jurkovičevo

Pred kratkim smo srečali na tržaški ulici eno izmed naših vidnejših pevk lahke glasbe in jazza, ki se je močno uveljavila v Jugoslaviji, posebno v Sloveniji, to je Betti Jurkovičevo. Naprosili smo

jo, da bi za naše čitatelje odgovorila na nekatera kratka vprašanja v zvezi z razvojem lahke glasbe in jazza v Sloveniji. Ljubezno se je nasmehnila in ponudbo sprejela. Pa smo ji zastavili vprašanja.

Od kod ste?

Iz Opatije, kjer še vedno živijo moji starši, sicer pa stanujem že več let v Ljubljani.

Kdaj ste se začeli zanimati za lahko glasbo?

Za glasbo na splošno sem se začela zanimati že v ljudski šoli. V srednji šoli na Reki sem najprej pela v srednješolskem zboru in ga kasneje tudi vodila. Nastopili smo na šolskih prireditvah. Ze takrat so mi mnogi prigovarjali, naj se posvetim petju in glasbi.

Kje ste se učili?

Najprej sem obiskovala glasbeno šolo na Reki, kjer sem se učila klavirja in solopetja. Ko sem se vpisala na ljubljansko vseučilišče, sem se še krepkeje posvetila glasbeni in pevski izobrazbi.

Kakšen je Vaš najljubši spored?

Že v sedmi gimnaziji na Reki sem se začela zanimati za lahko glasbo in jazz. V Ljubljani sem pri-

med nami ni nobenega, ki bi ne imel k letošnjim nagradam svojih pripomb. Naj namesto kritičnih pripomb skušam podati svojo razdelitev nagrad. V nji sem upošteval samo umetniške kakovosti prikazanih filmov.

KOMU BI SLE NAGRADE

Zlato palmovo vejico sta enakovredno zaslužila Francois Truffant za film *Stiri* sto udarcev in Marcel Camus za film *Črni Orfej*. Nagrado za režijo bi podelil Luisu Buñuelu za film *Nazarin*. Nagrado za najboljšo žensko vlogo bi podelil enakovredno Anni Magnani za vlogo v filmu *Pekel* v mestu in Simoni Signoret za vlogo v filmu *Prostor na vrhu*. Nagrado za najboljšo moško vlogo bi enako razdelil med tri igralce, namreč Orsonu Wellesu za stvaritev v filmu *Compulsion*, Francescu Rabalu za vlogo v filmu *Nazarin* in Fredericu Marchu za lik v filmu *Sredi noči*. Podelil bi posebno nagrado za vlogo otroka malemu Jean-Pierru Leaudu v filmu *Stiri* sto udarcev. Poleg tega bi nagradil scenarij v bolgarsko-vzhodnonemškem filmu *Zvezda* in kamero mehiškega mojstra Figueroa v filmu *Nazarin*. Prav tako bi nagradil kot najboljši komični film Berta Haanstra nizozemski film *Vaška godba*. Med kratkimi filmi bi dodelil Zlato palmovo vejico Sechanovemu delu *Zlata ribica* in končno dal posebno priznanje Franciji za najboljši izbor festivalskih filmov. V imenu žirije mednarodne filmske kritike bi nagradil Alaina Resnaisa film *Hirošima moja ljubezen*.

ps.

šla v boljše glasbene kroge. Prvič sem nastopila leta 1953 na natečaju za lahko glasbo v veliki zagrebški velesojmski dvorani s pesmijo »Rdeča žoga« pod vodstvom Bojana Adamiča. Od takrat nastopam stalno z raznimi orkestri, predvsem z orkestrom Radia Ljubljane pod taktirko Adamiča, z ljubljansko jazz-družino, orkestrom Iva Robića in z zagrebškim in beograjskim radijskim orkestrom. Nastopila sem že tudi z znanim zahodno-nemškim Jutta Hipp Combo-orkestrom. Rada pojem hitre skladbe, predvsem pesmi klasičnega jazza.

Katere popevke najraje posluša slovensko občinstvo?

Občinstvo Ljubljane in drugih slovenskih mest je zadnja leta močno napredovalo v glasbenem okusu, zato je med poslušalci lahke glasbe in jazza izredno veliko zanimanje za vse novosti na tem področju — lahko rečem v mednarodnem obsegu.

Kateri nastop Vam je ostal najbolj v spominu?

Predvsem moj prvi v ogromni dvorani zagrebške velesojme. Takrat sem prvič nastopila pred nekaj tisoč gledalcev. To so bili vtisi, ki mi bodo ostali vse življenje v najlepšem spominu.

All ste nastopili na festivalih?

Da, v Opatiji na jugoslovanskem festivalu l. 1958.

Kaj sodite o slovenskih izvirnih popevkah?

Nimam skoraj kaj povedati, ko jih je tako malo.

Kateri so ostali slovenski pevci lahke glasbe?

Pevcev sploh ni, ker predstavljamo trenutno slovensko lahko in jazz glasbo samo ženske. Zdaj v glavnem nastopajo Marjana Držajeva, Jelka Cvetožarjeva in Majda Sepetova.

Kateri so Vaši najpriljubljenejši pevci v svetovnem merilu?

Brez obotavljanja je odgovorila: Fran Sinatra in Ella Fitzgerald.

Kakšni so Vaši načrti za bodočnost?

V kratkem pojdem z drugimi pevkami in z Adamičevim orkestrom na krožno potovanje po raznih mestih Poljske, kasneje pa bom nastopila z avstrijskim radijskim orkestrom v Grazu. V Trstu sem doslej nastopila samo enkrat. Takrat sem pela v Avditoriju z Zlato Gašperšičevo in Stanom Manzinijem pod vodstvom Bojana Adamiča. Spominjam se, da smo se čutili med tržaškimi Slovenci kar prijetno. Rada bi vedela, če sem bila vseh tudi tržaškemu občinstvu, ker upam, da ni bil to moj zadnji nastop v Trstu.

Tako smo prekinili razgovor z Jurkovičevo. Zaključujemo ga z željo, da bi jo mogli čimprej pozdraviti v naši sredi na kaki javni prireditvi ali vsaj v našem radiu.

Kmalu po našem razgovoru so bile slovenske pevke na krožnem potovanju po Poljskem, kjer so bile navdušeno sprejete. Nastopile so na 23 koncertih v Varšavi, Wrocławu, Poznanju, Gdansk, Lublinu in Katowicah. Na njih se je odlikovala tudi Jurkovičeva.

Zaverovanost v materialistično uživanje in tuji lažni civilizacijski blišč vodi v narodno mlačnost in brezbriznost.

SKROPLJENJE PROTI PERONOSPORI

Do srede maja letos sploh ni bilo potrebnosti škropiti proti peronospori. Ta bolezen se namreč ni mogla širiti, ker ni bilo vlage in toplote. Vlago lahko povzroči dež ali nočna rosa. Če je list vsaj eno uro popolnoma moker, je dovolj vlage za peronosporo. Potrebna pa je tudi toplota, in sicer srednja dnevna med 13 in 15 stop. C, ki pa ponoči ne sme pasti pod 10 stopinj. V prvi polovici maja so bile noči bolj hladne in zato se peronospora ni mogla razviti. Popolnoma druge razmere pa so v drugi polovici maja in zato se morajo vinogradniki pripraviti na škropljenje.

Naslednji koledar nam pove, kdaj je potrebno škropiti. To delo moramo izvršiti vsaj en dan, preden lahko pričakujemo, da se pojavijo oljnat lise na listih.

Če dežuje ali je močna rosa,	se pojavijo oljnat lise
15. maja	od 25. do 28. maja
16. maja	od 26. do 29. maja
17. maja	od 27. do 29. maja
18. maja	od 28. do 30. maja
19. maja	od 29. do 31. maja
20. maja	od 30.5. do 1. junija
21. maja	od 31.5. do 2. junija
22. maja	od 1. do 3. junija
23. maja	od 2. do 4. junija
24. maja	od 3. do 5. junija
25. maja	od 4. do 6. junija
26. maja	od 4. do 6. junija
27. maja	od 5. do 7. junija
28. maja	od 5. do 8. junija

Primer: Če bi deževalo 25. maja (prvi stolpec), lahko pričakujemo, da se oljnat lise na listih pojavijo od 4. do 6. junija (drugi stolpec), in zato moramo škropiti 2. junija ali najpozneje naslednji dan.

ŽENA IN DOM

PREHRANA V ZGODOVINI

Ko ljudje niso še vedeli, kako ohraniti meso sveže, so si pomagali z začimbami (kot so sol, poper, cimet, muškatni oreh, kis in druge). Čeprav se nam to danes čudni zdi, so tedanji kuharji rabili začimbe kot sredstvo, ki naj ublaži neprijeten okus in vonj pokvarjenih jedi. Predvsem so radi dodajali začimbe divjačini, ki je bila priljubljena jed, a se je kmalu skvarila. Povpraševanje po dragih začimbah je privedlo trgovce celo do Indije. Kako veliko vrednost je imel na primer poper, nam priča dogodek iz rimske zgodovine: ko je kralj zahodnih Gotov Alarih napadel Rim, je zahteval od prebivalstva, naj se mu odkupi s 1.500 kg popra.

Ko je človek začel gojiti poljedelstvo, se je naučil peči kruh, ki je polagoma postal njegova glavna hrana. Staroegiptovski peki so že znali speči beli kruh. Da bi bolje uspeli, so moki primešali drobno zmlete kosti, apno in kreda. Peki so se morali pokoravati predpisom, ki so določali sestavino kruha. Kdor se jih ni držal, so ga na primer v Asiriji pabili z žebli na vrata delavnice ali pa ga spekli.

V srednjem veku so bogataši pripravljali bajne gostije. Tako na primer beremo, da so v veliki Britaniji v 15. stoletju zaklali za neko gostijo kar 310 prašičev, 500 odjokov, 105 volov, 6 bikov, 1.000 ovac, 304 teleta, 2.000 gosi, 100 puranov in 400 labodov. Seveda so na takih gostijah tudi primerno pili. Sploh so v srednjem veku ljudje bili zelo nezmerni v jedi in pijači; nič čudnega ni torej, če so suhe osebe imeli za bolne.

V Evropi so do 15. in 16. stol. uživali zelo malo zelenjave. Rimljani so sicer poznali solato, šparglje in zelje, toda zelenjava je služila le kot okrasek bogato obloženih krožnikov. Mavri, ki so osvojili Španijo, so prinesli v Evropo nove vrste zelenjave, med

drugim tudi špinačo (hispanič). Za časa renesanse so Evropejci spoznali krompir, koruzo, banane, riž in druga jedila, ki so danes za našo prehrano zelo važna; zlasti se je v starem svetu kmalu udomačil krompir.

O sadju so imeli ljudje v starih časih kaj čudne pojme. Zauživali so ga le v manjših količinah in oprežno, kar si lahko razlagamo s tem, da je bilo poleti, ko sadje dozoreva, veliko kužnih obolenj. Ljudje so mislili, da je sadje povzročitelj teh bolezni.

V raznih deželah imajo ljudje o isti hrani različne pojme. Kitajcem na primer zelo ugaja pasje meso; druga ljudstva uživajo rada kače, ki se po okusu kaj malo razlikujejo od jegulj. Nekateri še danes mislijo, da otrok, ki ga kot dojenčka hranijo z živalskim mlekom, prevzame živalske lastnosti. Tako naj bi bil Romul postal krut, ker je pil mleko volkulje. Iz zgodovine zvemo tudi, da so vojaki v starih časih uživali meso divjih živali, da bi postali pogumni in bojevit.

DROBNI NASVETI

■ Mleko ne prekupi, če položite preko kozice vilice, ali če namažete robove z maslobo.

■ Na dnu vaz in steklenih predmetov se večkrat ustavi umazanija, ki jo lahko odstranimo z zdrobljenimi in posušenimi jajčnimi lupinami, katerim dodate nekoliko soli in kisa.

■ S krpico namočeno v mešanico lanenega olja in alkohola premažete pohištvo, ki ga potem zdrgete še z mehko, volneno krpo. Tako bo pohištvo dobilo ves svoj nekdanji lesk.

■ Ko težko odpirate predal ali pa ta škriplje, namažite robove z milom. Če škripajo vrata ravnate podobno kot s predalom.

GOSPODARSTVO

Nadzvoki in nove možnosti v kmetijstvu

Nadzvoki so tako močni glasovi, da jih ne dojame človeško uho, ampak le posebne priprave. Znanstveniki so ugotovili, da netopirji niso mutasti, kot se je prej mislilo, temveč da se sporazumevajo s pomočjo nadzvokov. Ko rečemo, da zrakov plov leti z nadzvočno hitrostjo, pomeni, da se pomika z večjo brzino, kot glas. V zadnjem času se znanstveniki mnogo bavijo s preučevanjem nadzvokov in zato je umljivo, da se ugotavlja, kako učinkujejo tudi v kmetijstvu.

Prvi, ki je uspešno izkoristil nadzvoke v kmetijstvu, je bil Jurij Obolensky s kanadskega vseučilišča v Alberti. Izpostavil je nekaj semen sončnic delovanju nadzvokov ter ugotovil, da so semena dala stebila z mnogo večjimi cvetnimi glavami kot enaka semena, ki niso bila izpostavljena nadzvokom. Navadno seme je dalo cvetne glave z 8 — 10 cm premera. Če je bilo seme eno minuto izpostavljeno delovanju nadzvokov so dala semena glave s 15 cm premera. Premier je bil manjši in je obsegal le 13.3 cm, če so nadzvoki vplivali na seme 10 minut. Premier pa se je povečal na 18 cm, če je vpliv nadzvokov trajal 15 minut. Tako je cvetna glava podvojila svojo širino in početvorila površino ter dala štirikrat več semen kot glave iz navadnih semen.

Obolensky pa se ni omejil na sončnice, marveč se je začel zanimati za glavni kanadski pridelek, to je za pšenico in ječmen. Na severu Kanade so široke planjave, ki bi jih lahko obdelovali, če bi ne bilo na raz-

polago samo 90 dni za setev in žetev pridelkov; v ostalih 9 mesecih leta so namreč tu sneg, led ter blato. V teh krajih bi bilo mogoče gojiti samo zelo zgodnje sorte. Za enake predele v Rusiji skušajo selekcionirati in prilagoditi posebne kulture, v Kanadi pa hočejo vzgojiti nove, posebno zgodnje sorte in so v tem pogledu že dosegli znatne uspehe prav s tem, da so semena izpostavili delovanju nadzvokov.

Očitno je, da nam prav nadzvoki odkrivajo nove možnosti v kmetijstvu ter da bomo z njihovo pomočjo dosegli velike uspehe.

Aspor ali modra galica?

Vinogradniki so se že odločili in prav redki škropijo samo z modro galico. Nekateri bodo uporabili modro galico (in seveda apno) za zadnja škropljenja, sedaj pa uporabljajo aspor (ali vitex). Nekateri bodo sploh škropili samo z asporjem.

Najbolje bo napravil vinogradnik, ki bo pripravil 100 litrov škropila iz 200 gramov asporja in 100 gramov koloidalnega žvepla (tudi cosan). Vsako sredstvo bo posebej raztopil v okoli 20 litrih vode, nato vse skupaj premešal in razredčil z vodo, dokler ne dobi 100 litrov škropila. Tako pripravljeno škropilo je najboljšše za vse 3 mesece, to je za maj, junij in julij, ter učinkuje tudi proti peronospori in oidiju.

ZATIRANJE GOVEJE JETIKE

V mnogih državah odločno zatirajo govejo jetiko: obolele živali zakoljejo, živinorejec pa dobi primerno odškodnino.

Italija — razen na Sardiniji — ne uporablja še tako korenitih sredstev proti goveji jetiki. Dne 6. marca 1959 pa je bil v senatu predložen zakonski osnutek, ki sestoji iz 13 členov in ki predvideva v bistvu tole: vsa jetična živina naj se v Italiji zakolje v 10 letih. Prvo leto naj se pregleda 2,5 milijona glav in enako tudi v naslednjih treh letih. Zatem je treba vso živino še dvakrat pregledati. Vse obolele živali je treba zaklati in živinorejec dobi poleg izkupička še 20.000 lir za vsako zaklano žival.

Računajo, da povzročča goveja jetika v državi letno nad 100 milijard škode in da vpliva za 10 do 15% na razširitev jetike tudi pri ljudeh.

KOLORADSKI HROŠČ HUDO RAZSAJA

Ni drugega izhoda, kot da krompirjevca ali koloradskega hrošča zatiramo s škropili ali prašili. Najprimernejše škropilo je Gesarol 50, najučinkovitejše prašilo pa Gesarol 5. Dobri so tudi arzenat in mnogi drugi pripravki.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 21. maja si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	617—621 lir
avstrijski šiling	24—24,50 lir
100 dinarjev	90—92 lir
100 francoskih frankov	123—126 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148,75—149,75 lir
švicarski frank	143—144,50 lir

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

39.

Dr. E. BESEDNJAK

UČITELJ JAKOB VOJNIČ

Metoda Antončiča so tiste dni izgnali iz Velikega Lošinja skoro gotovo zastran tega, ker so se bližale volitve in so se bali, da bo kot zaveden Hrvat vplival na prebivalstvo, naj odda glasove kandidatom svoje narodnosti. Fašistom so bili tedaj v napotje vsi naši izobraženci, zlasti pa, kot sem že povedal, duhovniki in učitelji.

Tako je dospelo n. pr. iz Pazina poročilo, kaj se je 21. aprila primerilo učitelju iz Sv. Katarine pri Pičnu Jakobu Vojniču. Prišel je nič hudega sluteč v Pazin po svojih opravkih. Ko so ga zagledali in prepoznali fašisti, so se meni nič tebi nič polastili njegove osebe ter ga s silo odvedli na sedež svoje stranke. Od tu so ga nato po železnici odpremili v Pulj, kjer so ga, kot da so nekaki zakoniti oblastniki, izročili ondotnim črnosrajčnikom.

Ti so mu najprej strogo prepovedali se vrniti domov v Sv. Katarino, češ da bo drugače sam odgovoren za neljube posledice. Mož, ki je imel občutek, da ne bo našel nikjer zaščite, se je vdal, in tako je spet ena hrvatska šola v Istri ostala brez učitelja in deca brez pouka.

To pa ni bilo še vse. Fašisti so Vojniča obenem prisilili, da odpotuje v svoj rojstni kraj Ližnjan pri Pulju ter da se od tam ne premakne vse dotlej, dokler se volitve ne končajo. Tako so mu onemogočili, da vpliva na hrvatsko prebivalstvo Sv. Katarine, obenem so pa oropali njega samega volilne pravice, ki mu je bila kot državljanu po zakonu z jamčena.

Taka dejanja so bila sicer po postavi težko kazniva, a katero državno oblastvo se je tedaj v Istri menilo za zakone?

Toda fašisti niso pripravili zase ugodnih pogojev za bližajoče se volitve le s tem, da so odstranjevali siloma iz njihovih bivališč učitelje in duhovnike, o katerih so menili, da imajo vpliv na prebivalstvo, temveč so vseprek grozili tudi našim navadnim ljudem, da bi ustvarili ozračje strahu, v katerem si večina Slovencev in Hrvatov 15. maja ne bi upala iti na volišče.

Tako je Edinost 17. aprila objavila mimo neverjetnega in v omikani državi nemogočega doživljaja učitelja Vojniča, čigar osebe so se bili črnosrajčniki kratkomalo polastili in ga odvedli v Pulj, še dopis o drugih nasilstvih. »V pazinski okolici,« beremo v Edinosti, »hodijo fašisti od vasi do vasi ter grozijo kmetom, da jim bodo **zažgali hiše**, ako ne bodo glasovali pri volitvah dne 15. maja 1921 za njihovo stranko. Čeprav je glasovanje tajno, pravijo kmetom, bomo natančno zvedeli, kdo je glasoval za nas in kdo proti nam.«

Najsramotnejše pri tem je bilo, da so taka zločinska dejanja izvrševali sinovi tako zvanih boljših družin v Istri. Družin, ki so se bahale, da so nositeljice višje italijanske kulture, ter gledale zviška na »zaostale« slovanske sodeželane. Ta ali oni se morda danes sprehaja po Trstu, prepričan še vedno o svoji kulturni nadrejenosti nad Slovani.

GOSPOD DANTE FIORENTU'

O teh nasilstvih pa v Edinosti nismo pisali le kar tako na splošno, marveč navajali obenem **natančna imena krivcev ter dan in kraj,**

kdaj in kje so se zločini zgodili. Tako smo s prstom pokazali na geom. v Pazinu g. Danteja Fiorentu, povedali, da je prišel v Istro iz Zadra, da je imenovan za vladnega komisarja pri tretjem volilnem odseku v mestu in o njem jasno povedali, kaj počenja.

Gospod geometer, smo napisali, si dovoljuje spraševati naše ljudi, **za koga bodo 15. maja glasovali**, četudi bi ga to po zakonu prav nič ne smelo brigati. Ko mu je neki pazinski Hrvat odgovoril, da bodo Slovani pač glasovali za lastne kandidate, je kulturni gospod Fiorentu odvrnil s takole grožnjo: kdor glasuje za slovanske kandidate, je nasproten državi in temu bodo fašisti **zažgali hišo**. Prvi, je rekel, bodo na vrsti duhovniki, učitelji in domači župani.

Človek bi mislil, da so za red v državi odgovorna oblastva imela podatkov dovolj, da lahko nastopijo proti kršiteljem volilnega zakona ter posebej še okrožnice ministrskega predsednika Giolittija, ki je prefektom, pri nas pa generalnemu civilnemu komisarju Mosconiju strogo ukazal, naj z vsemi sredstvi prepreči, da bi **kdorkoli** izvajal pritisk na volivce ter omejeval njihovo volilno svobodo. Geometer Fiorentu je bil tak očiten primer.

Moža bi bili morali neutegoma poklicati na odgovor. Če smo pa v Edinosti pisali nesresnično in delali volilnemu komisarju Fioren-

tù krivico, bi morali **nas** zgrabit. Zgodilo se ni seveda niti to niti ono in gospod Dante Fiorentu je nemoteno lahko še nadalje grozil našim ljudem in gazil Giolittijevo okrožnico.

»PO SONČNEM ZATONU SE ZAKLENITI«

Slovenske volivce so pa fašisti skušali strahovati tudi v samem Trstu. V isti številki obvešča na priliko Edinost javnost, kako »skupine oboroženih mladeničev« krožijo ponoči po Sv. Ivanu ter silijo v stanovanja ondotnih slovenskih družin. Ljudi, počivajoče po trudapolnem dnevnem delu z otroki in ženami mirno na svojih domovih, bude iz trdnega spanja, pozivajoč jih, naj jim odpro hiše.

Da bi kdo ne trdil, da si v svoji slovanski preganjavi spet kaj izmišljujemo, smo v listu navedli nekaj natančnih naslovov. »Oboroženi mladeniči« so z glasnim zvonjenjem med drugim predramili iz nočnega počitka prebivalce naslednjih hiš: v Boschettu številko 556, na Lonjerski cesti številko 681 in v ulici Cellini hišo st. 541. Sv. Ivan so si fašisti zbrali, ker je bil tedaj še pretežno slovenska in narodno močno zavedna mestna četrt. Nasprotniki so jo označevali za »slovensko trdnjavo.«

Tu, so si fašisti rekli, je nakopičenih zelo mnogo slovenskih volivcev in tu je zato treba pritisniti. Kjer so ljudje bili dovolj neprevidni, da so odprli hišna vrata, so oboroženci takoj izvršili v stanovanjih preiskavo, stikajoč za volilnimi izkaznicami, ki so jih seve hoteli odnesti in najbrž uničiti.

(Nadaljevanje)

ŠPORTNI PREGLED

KOLESARSKA DIRKA PO ITALIJI

V soboto se je v Milanu začela 42. kolesarska dirka po Italiji. Udeležuje se je 130 kolesarjev, ki so razporejeni v 13 moštev: **Ignis** (najbolj znana imena: Baldini, Baffi, Fallarini, Poblet); **Atala** (Fantini, Favero, Monti, Padovan, Sabbadin); **Blanchi** (Barale, Catalano, Ciampi, Ronchini); **Carpano** (Colletto, Conterno, Defilippis, Ferlenghi, Keteleer, Maule, Nencini); **Emi** (Fornara, Gaul, Moser, Pellegrini, Pintarelli); **Faema** (Couvreur, Hoevenaers, Sorgesloos, Van Looy); **Ghigi** (Benedetti, Piscaglia, Vanitsen); **Helyett-Potin** (Anquetil, brata Darrigade, Graczyk, Stablinski); **Legnano** (Azzini, Pambianco, Battistini); **Molteni** (Albani, Bottecchia, Carlesi, Nascimbene, Graf, Uliana); **S. Pellegrino** (Canale, Cattaneo); **Torpado** (Galeaz, Guarnieri, Scudelar, Tinarelli, Zamboni); **Tricofilina-Coppi** (Boni, Coletto, Gimmi, Gismondi, Guerrini, Michelin, Ruegg).

Na prvi etapi Milan - Salsomaggiore je zmagal Van Looy pred Vannitsenom, Pobletom, Fantinijem in Albanijem. Dirkači so na 135 km dolgi etapi vozili zelo hitro, ker ni pač dirka predstavljala posebnih težav, in dospeli na cilj kot velika skupina, v kateri so bili skoraj vsi tekmovalci.

Na drugi etapi (krožna pot okoli Salsomaggiore na kronometer) je dosegel uspeh Anquetil, ki je prevozil 23 km dolgo pot s povprečno hitrostjo nad 47 km na uro; na drugo mesto se je uvrstil Graf in na tretje Baldini. Ta etapa je pokazala, kateri so najboljši hitrostni vozači. Anquetil se je dobro pripravljal, kar neovirno priča njegov uspeh. Ta francoski dirkač bo na letošnji dirki gotovo imel važno besedo. Vse je prijetno presenetil tudi ne še dobro ozdravljeni Baldini; res je, da se njegovo zdravstveno stanje izboljšuje, vendar bo po mnenju strokovnjakov mogoč pokazati svoje sposobnosti šele na dirki po Franciji; vsekakor prevladuje mnenje, da bo na dirki po Italiji zadovoljil svoje navijače.

Tretja etapa (Salsomaggiore - Abetone) je vodila kolesarje 90 km po ravnini in 90 km po vzpetinah. Cilj je bil dokaj visoko, in sicer na 1388 m visokem Abetonu. Zmagal je Gaul in si pridobil roza majico. Uspeh je, ker je umno pripravil svoj načrt in ker je dobro vedel, kdaj je treba varčevati z močmi in kdaj napeti vse sile.

Na 4. etapi (Abetone - Arezzo) je zmagal Pellegrini. Dež je na 173 km dolgi poti oviral kolesarje,

da niso dosegli večje hitrosti (povprečna hitrost 36 km na uro). Pellegriniju in skupinici italijanskih kolesarjev je uspelo ohraniti precejšen naskok (obdržali so ga preko 100 km) pred ostalimi dirkači. Na letošnji dirki se je prvič zgodilo, da je zmagal na etapi Italijan. Gaul je še vedno odet z roza majico; drugi na skupni lestvici je Van Looy z 1'08" zaostanka.

SPORT PO SVETU

Donald Campbell je dosegel nov svetovni višek v hitrostni vožnji po vodi. S svojim čolnom Modra ptica, ki ga žene reakcijski motor, je dosegel hitrost 419 km na uro.

Kolesarstvo — Svetovni prvak nepoklicnih kolesarjev Schur (Vzh. Nemčija) je drugič zmagal (prvič je to bilo leta 1955) na dirki Berlin - Praga - Varšava. V zadnji (13.) etapi je privozil prvi na cilj Romun Moiceanu. Na skupni lestvici so se uvrstili za Schurom: 2. Vandervecken (Belgija), 3. Venturilli (Italija), 4. Gildermans (Nizozemska) in 5. Adler (Vzh. Nemčija). Jugoslovani (Levačič) se je uvrstil na 54. mesto pred rojakom Zirovnikom. Na končni lestvici moštev je razvrstitev takale: 1. Sovjetska zveza, 2. Vzhodna Nemčija, 3. Anglija.

Na dirki je nastopilo nad 100 kolesarjev. Jugoslovani so razočarali. Res pa je, da so imeli nekoliko smole, tako je med drugim Petrović moral zaradi bolezni odstopiti na četrti etapi. Ostali dirkači (zlasti Rusi, Italijani, vzhodni Nemci in Belgijci) so dokazali, da visoko presegajo sposobnosti jugoslovanskih tekmovalcev, ki so bili poleg vsega tudi malo izurjeni. Vedeti moramo, da povsod po svetu kolesarji vozijo s povprečno hitrostjo 30 do 40 km na uro, le Jugoslovani tega niso navajeni, kar se je zlasti pokazalo na prvih etapah.

Nogomet — Brazilska državna enajstorka je v Riu de Janeiro premagala Anglijo z 2:0 (2:0). Gola sta zabila Julinho (3') in Henricke (28').

Anglija je izgubila tudi v Limi, kjer je zaigrala proti Peruju. Izid je bil 4:1 (2:0).

Znani Fritz Walter, ki mu je 39 let in je že 60-krat bil član nemškega državnega moštva, je izjavil, da ne bo več nastopal na tekmah. Postal bo vaditelj.

Na žalost so se morali Slovenci zadnjih petdeset let monarhije vedno zadovoljevati le z drobtinicami, ker so na Dunaju sodili, da smo narod druge vrste in da ne moremo in ne smemo razviti ne lastnega jezika ne kulture. Cesarski uradniki so delovali v tem smislu. Tako je na primer koroški deželni predsednik prof. Hohenwart, kateri je pozneje celo vodil slovensko parlamentarno skupino, poročal notranjemu ministru glede slovenščine na Koroškem, češ da slovenske občine same odklanjajo slovenske prevode deželnih zakonikov, ker da zna v občini samo župnik čitati slovensko. Seveda je vlada sama že prej poskrbela, da se ni v šolah mladina učila slovenščine, ker je leta 1877 učiteljem strogo prepovedala pouk v materinem jeziku, sicer jim ne bodo plač povišali. Cesar je bil po takih poročilih še bolj utrjen v mnenju, da vsi narodi hrepene po nemščini kot vzvišenem jeziku in da le z znanjem tega jezika dokažejo državljansko zavest. Ko je Franc Jožef prišel na obisk v Ljubljano, je učiteljsvu ostro zabičeval, da se morajo vsi otroci učiti v uradnem jeziku, ker le na tak način pokažejo čut vzgojenosti do njegove hiše in Avstrije. Stari prvaki so vsi vzhičeni pritrjevali najvišji želji, ki jim je bila ukaz. Nadvojvoda Albreht je na svojem potovanju po Savinjski dolini obžaloval, ker se slišijo zahteve po slovenskem pouku, češ od kod bo pa potem vojska dobivala svoje podčastnike, če ne bodo nemško vzgojeni!

Vendar se je že od razdelitve monarhije na avstrijsko in ogrsko polovico začel trd boj za jezikovne pravice, čeprav le po drobcih.

Eden poglavitnih vzrokov, da je Avstrija propadla, je bil slepivi ustavni člen 19. Do-

82

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

ločal je, da imajo vsi narodi države pravico gojiti svojo narodnost in jezik. Ta široka in raztegljiva postava pa ni imela nobenega pravilnika, kako naj se izvaja. Cesar je bil uverjen, da mora ostati ta člen le na papirju; vladni organi, povečini nemški, so zajamčeno enakopravnost ovirali na vse načine.

Vedno ista pesem, ko gre za pravice manjšin!

Vsi enakopravni

Taaffe je kot notranji minister sicer naročil upravnim oblastvom v slovenskih deželah, naj na zahtevo posamezne stranke občejejo z njo v slovenščini, toda kje si je upal kmet ali skromen obrtnik nastopiti proti vsemogočnemu c. kr. uradniku! Na Koroškem so naravnost zahtevali od Dunaja, naj Taaffejevo priporočilo preklicajo, ker da ljudje že tako ne razumejo pismene slovenščine. Tržaški namestnik se je pa pritožil, da nima uradnikov, ki bi poleg nemščine znali še slovenski in italijanski jezik.

Nekoliko se je izboljšal položaj, ko je novi minister Stremayer leta 1880. dovolil za Češko, da morajo uradi odgovarjati na vlogi v istem jeziku, v katerem so pisane. Goriški zastopnik v dunajskem parlamentu poslanec Tonkli je zahteval od pravosodnega ministra Pražaka, naj podobne jezikovne navedbe veljajo tudi za Slovence. Na Dunaju so se pa začudili nad njegovo zahte-

vo, češ da se Slovenci dotlej še niso pritožili zaradi nemškega uradovanja. Vendar je minister obljubil, da bo odpravil krivico.

Slovenski zastopniki so sprevideli, da bodo dobili le toliko pravic in enakopravnosti, kolikor si jih bodo s skupnim nastopom sami priborili.

K sreči je vlada postavila na mesto kranjskega deželnega predsednika goriškega rojaka barona Andreja Winklerja. Že za časa svojega uradovanja kot glavar na Goriškem ni Winkler zatajil svoje narodnosti. Bil je spreten in pošten uradnik, čeprav Avstrijec po prepričanju. Winkler, prvi in zadnji kranjski deželni predsednik slovenske narodnosti, (od 1880 do 1892), je ob svojem nastopu ukazal vsem okrajnim glavarstvom, naj dopisujejo z občinami v slovenščini. Nemčurji in nekateri njim prodani domači prvaki so zagnali hrup, da se rušijo temelji države. Toda bilo je nemogoče zopet uzakoniti krivico. Pravosodni minister Pražak, Čeh po rodu, je tudi sodnjam ukazal, da morajo slovenskim strankam pošiljati slovenske dopise. Če nimajo slovenskih uradnikov, naj se pa čim preje nauče jezika, ki ga govori večina ljudstva v deželi.

»Slovenski narod« je prejel prvi sodni odlok v slovenščini, ki se je pa tikal zaplembe lista.

(Dalje)

V DACHAUSKIH BLOKIH

R. Z.

65

Zadušitev upora ni potrla ne njega ne drugih Poljakov, tako kot smo pričakovali. V njih je ostal ponos, da je njihov narod končno vendarle spet pokazal voljo do svobode in junaštvo. Tudi v tem primeru se je razodelo, da velika dejanja kakkega naroda vedno obrodijo svoj sad, tudi če se končajo nesrečno. Oblikujejo narodno zavest in ji dajejo konkretno vsebino.

V splošnem so bili naši Poljaki precej razočarani tudi nad obnašanjem Angležev in Američanov med varšavskim uporom. Upali so — kot mi vsi — da bodo z letali pošiljali upornikom pomoč in bombardirali nemške postojanke; v resnici pa niso storili skoraj ničesar, čemur so bili morda vzrok objektivne težave. Ker pa teh nismo poznali, se nam je zdela zavezniška pasivnost do varšavskega upora politično in vojaško malo modra. Morda je bila res tudi to ena izmed zamujenih priložnosti zahodnih zaveznikov, da bi vplivali na oblikovanje povojne podobe vzhodne Evrope. Pollašala se nas je neprijetna slutnja, da je sovjetska politika, kot se je razodela pred Varšavo, cinična, zahodna pa hudo diletantska. Teh slutenj pa nismo radi priznali niti samim sebi, kaj šele drugim. Včasih je Hrastelj ali kateri drugi od razsodnejših in bolj kritičnih tovarišev med najožjimi prijatelji izrazil bojazen, da povojna Evropa ne bo taka, kakor smo jo do tedaj gledali v svojih idealnih predstavah. Velika večina naših tovarišev pa je bila trdno prepričana, da bo pomenil konec vojne glavno prelomnico svetovne zgodovine in da je ta vojna najodločilnejši in morda zadnji spopad med silami nasilja in svobode. Niso si mogli predstavljati, da bi ne izšla Evropa iz tega boja duhovno popolnoma prenovljena in politično izmodrena. Niti malo niso dvomili, da bodo vsa narodnostna in politična vprašanja v Evropi pravično rešena, po načelih samoodločbe narodov in pravične razmejitve med njimi. Socialistično ureditev, ki se je obetala v celi vrsti držav, pa so pojmovali

v bistvu (kot podržavljenje industrije in kot nekako idealno družbeno in ekonomsko stanje, v katerem se človeku nikakor ne bo treba več mučiti, da se bo preživljal. Niso si mogli predstavljati, da bi se mogle z novimi mirovnimi pogodbami ponoviti in potrditi stare krivice ali da bodo nastali v socialistični družbi novi spopadi med oblastjo in svobodo.

Prav taboriščno življenje, ki je bilo najhujša oblika suženjstva, kar si jih je kdaj izmislila človeška zloba in pokvarjenost, je pospeševalo v ljudeh take idealne privide o bodočnosti, saj drugače bi mnogi morda ne bili vzdržali in bi se jim bila zazdela njihova osebna žrtev brez pomena in naravnost nesmiselna. Svoje življenje so bili pripravljali žrtvovati za velike ideale, ne pa za nove oblike političnih zmot, narodnostnih krivic in nasilja. Taboriščno življenje so organizirali nacistični nasilniki prav načrtno tako, da ni dopuščalo človeku časa in energije za razmišljanje, in bil je srečen, kdor si je ohranil v tistem peklenu nacističnega Reicha vsaj sposobnost idealnih prividov.

Ta privid povojne, pravične ureditve Evrope nam je pomagal živeti in prenašati vse tisto, kar je še prišlo nad nas. Poletni dnevi na plantaži pač še niso bili prehudi, toda bili so samo blag intermezzo, nekak oddih, ki nam ga je privoščila usoda, in tega smo se dobro zavedali. Zato smo jih skušali izkoristiti, kar se je največ dalo.

Najbolj jih je znal seveda izkoristiti Hrastelj. Mislim, da bi se on tudi v peklenu znašel in si znal urediti bivanje v njem vsaj vzdržno, če že ne prijetno — čeprav je seveda malo verjetno, da bi zdrknil tja dol, ker kot duhovnik ve, kako mora človek romati po strminah življenja, da se ne spotakne in se ne zakotali Luciferju v naročje. V najslabšem primeru bi znal najbrž tudi v peklenu odlično sabotirati in naščuvati še druge k sabotazi, kot je to delal v Dachauu. Redkekrat se je razjezil nad tistimi, ki niso znali ali hoteli sabotirati. Slovenci imamo namreč to čudno lastnost, da radi delamo, tudi kadar nas nihče ne sili k delu. Pridnost je ena izmed najbolj značilnih lastnosti našega narodnega značaja.

(Dalje)

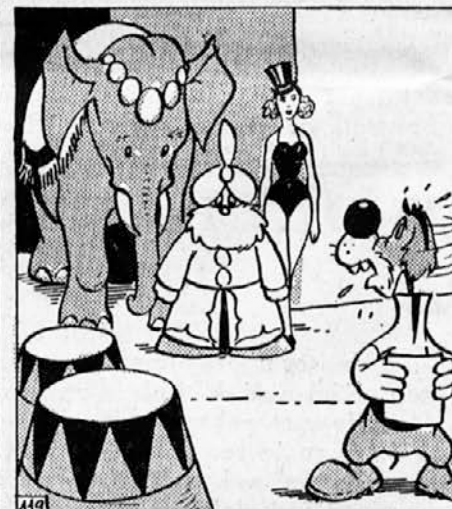
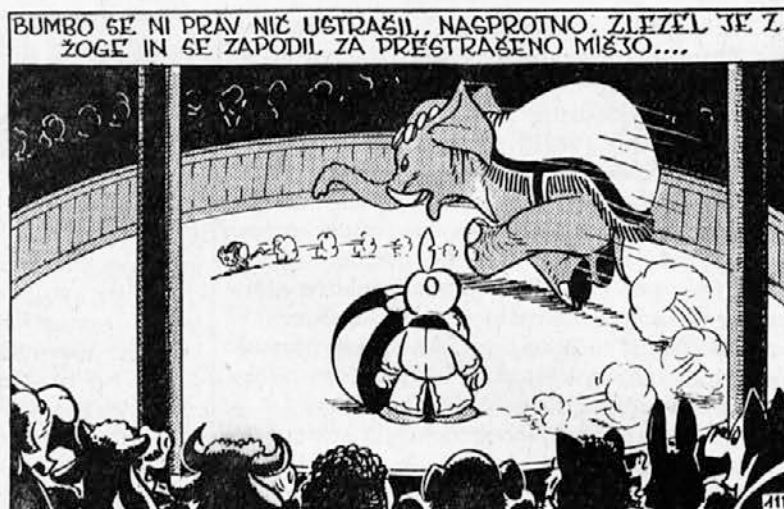
10

Za
naše

animacije

veliki

detektiv

OBVESTILO DVOLASTNIKOM

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov obveščata dvolastnike, ki nameravajo sekati drva v sezoni 1959-60, da je treba do 10. junija vložiti prošnjo za sečnjo. Za natančnejša pojasnila naj se prižadeti zglase v uradih Kmečke zveze in Zveze malih posestnikov v Trstu, ul. Geppa 9.

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENCEV v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 29. maja, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje dr. Rada Bednarika: »MAJNISKA DEKLARACIJA«

KROZKA SLOVENSkih IZOBRAZENCEV v Trstu in Gorici vabita na celodnevni izlet, ki ga priredi z avtobusom v nedeljo, 7. junija, v Beneško Slovenijo. Prijavi se lahko najkasneje do 30. maja v Trstu, ul. Commerciale 5/I. (tel. 28-770), ali pa v Gorici na Travniku 18/II., kjer bo vsak delavnik od 9.30 do 12.30 dobil potrebna pojasnila.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
V četrtek, 28. maja, ob 20. uri v Prosvetni dvorani na Opčinah • V petek, 29. maja, ob 20.30 v Prosvetni dvorani v Borštu
Sremac - Kosar

POP CIRA IN POP SPIRA

komedija v treh dejanjih
V nedeljo, 31. maja, ob 17.30 v dvorani na stadionu Prvi maj, Vrdelska cesta 7

IV. JAVNA PRODUKCIJA BALETNE SOLE SNG

MALI OGLAS

UKVE (Kanalna dolina): Stanovanje z dvema sobama in kuhinjo, popolnoma opremljeno, dam v najem letoviščarjem. Cena zmerna. Sobi imata po dve postelji in po en divan. Kuhinjska posoda in voda v hiši. Naslov na uredništvu Novega lista.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

GLASBENA MATICA V TRSTU
priredi v sredo, 27. maja, ob 20.30 v dvorani Stadiona Prvi maj

JAVEN NASTOP GOJENCEV SOLE
GLASBENE MATICE

Sodeluje o: solisti, otroški pevski zbor, otroški pevski zbor PD Ivan Cankar in Mladinski orkester.

V nedeljo, 24. maja, ob 17. uri v dvorani Prosветnega društva Igo Gruden v Nabrežini, nastop gojencev šole Glasbene Matice iz Nabrežine in Trsta. Sodeluje Mladinski orkester, ki ga vodi prof. Oskar Kjuder

SPREJEMNI IZPITI

Starše, ki nameravajo svoje otroke vpisati v 1. razred nižje srednje šole, opozarjamo, da je treba do 3. junija vložiti prošnjo za sprejemni izpit. Natančnejša navodila dobe v tajništvu slovenske nižje srednje šole pri Sv. Jakobu (ul. Scuole Nuove). Izpiti se prično 17. junija.